

تحلیلی بر تجربیات عملی راهبرد توسعه شهر

(CDS) در جهان

دکتر حسین حاتمی‌نژاد

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

مهرداد کرمی

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای

دانشگاه علامه طباطبائی

فریاد پرهیز

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

دانشگاه زنجان

چکیده

به دنبال رشد فزاینده جمعیت شهرنشین، عدم آمادگی مناطق شهری برای پاسخگویی به نیازهای جامعه، دیدگاه‌ها و روندهای برنامه‌ریزی بخشی منجر به بروز مشکلات جدی اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی در شهرها شده است. چنان‌که امروزه صدها میلیون فقیر شهری در محلات ناامن، غیر بهداشتی و فاقد امکانات اولیه‌گزینه‌های بسیار اندکی برای زندگی فراروی خود دارند. بر همین مبنای راهبرد توسعه شهر (CDS) توسط سازمان ائتلاف شهرها برای حل بخشی از این مسائل پدید آمد.

راهبرد توسعه شهر در ایجاد فرآیندهای تصمیم‌سازی مشارکتی در کشورهای در حال توسعه و کاستن از سطح فقر شهری و تأمین توسعه پایدار راهبرد بسیار مؤثری است. این مقاله با بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی به نگرش‌های سازمان ائتلاف شهرها و پس از آن به تجربیات عملی راهبرد توسعه شهر (CDS) در جهان می‌پردازد. هدف این مقاله تحلیل تجربیات CDS در جهان به منظور کمک به برنامه‌ریزان شهری کشور در راستای ارتقای کیفیت زیست و سکونت شهر و ندان می‌باشد. در این تحقیق تجربیات عملی CDS در شهر پنوم پن، شن یانگ، امسان و اوآدا، ساتوآندره مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

واژه‌های کلیدی: راهبرد توسعه شهر، تمرکزگرایی، فقر شهری، توانمندسازی، مشارکت.

مقدمه

اهمیت مناطق شهری در رشد اقتصادی، کاهش فقر، حفاظت از انرژی و منابع طبیعی به غایت مهم است. تا حدودی علت این امر آن است که اکثریت جمعیت جهان در حال حاضر در شهرها زندگی می‌کنند. فرآیند شهرنشینی با سرعت در نیمه‌ی اول سده‌ی بیست و یکم به حرکت شتابان خود ادامه می‌دهد. بنابر پیش‌بینی سازمان ملل در سال ۲۰۳۰، ۶۱ درصد جمعیت جهان در شهرها زندگی خواهند کرد، در حالی که قبل از سال ۱۸۵۰ کمتر از ۷ درصد جمعیت جهان شهری بود. یکی از کانون‌های این رشد شهری آسیا است. در سال ۲۰۳۰ حداقل ۳۴۲ میلیون نفر به جمعیت شهرهای چین، ۲۷۱ میلیون نفر به شهرهای هند و ۸۰ میلیون نفر به شهرهای اندونزی افزوده خواهد شد. در آمریکای لاتین ۱۶۹ میلیون نفر به

جمعیت شهری افزوده خواهد شد. با این وجود در آفریقا، ۳۹۵ میلیون نفر در سال ۲۰۳۰ به جمعیت افزوده می‌گردد که معادل ۱۱۲ درصد جمعیت فعلی اش است. با این حال، اروپای غربی تنها منطقه‌ای از جهان است که شهرنشینی در آن دارای رشد منفی است و در سال ۲۰۳۰، ۱۲ میلیون نفر از جمعیت اش کم خواهد شد.

در شهرهای صنعتی جهان رشد جمعیت آرام خواهد بود، به استثنای مناطق با کیفیت رفاهی بسیار بالا در جنوب غربی ایالت متحده‌ی آمریکا نظیر فونیکس و لاس و گاس و همچنین شهرهایی که جریان‌های بزرگ مهاجرت‌های بین‌المللی، نظیر تورنتو، را جذب می‌کنند. شهرهای اروپای غربی و ژاپن رشد جمعیت بسیار متعادلی خواهند داشت.

به منظور حل این مسائل، سازمان ائتلاف شهرها در سال ۱۹۹۹ توسط بانک جهانی و مرکز سکونتگاه‌های انسانی سازمان ملل به منظور ارتقای زندگی افراد فقیر شهرها تأسیس گردید. ائتلاف شهرها سازمانی جهانی است که، هدف آن بهبود وضعیت زندگی فقیران شهری در کشورهای در حال توسعه است. بانک جهانی و مرکز سکونتگاه‌های انسانی سازمان ملل در تشکیل آن در می‌۱۹۹۹ نقش محوری داشته‌اند. افزون بر این دو، آژانس‌ها و وزارت خانه‌های خارجی از کشورهایی نظیر ایالات متحده‌ی آمریکا، آلمان، ژاپن، بریتانیا، کانادا دارای نمایندگانی در این سازمان می‌باشند.

تعهد کلیدی سازمان ائتلاف شهرها این است که جهان در هزاره‌ی جدید شهری شده و این که ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی کشورها به طور روزافزونی در مناطق شهری تعیین می‌شود. مراکز بهره‌وری، ایجاد دانش و ابداعات تکنولوژیکی (UNCHS, 1999:8). اعضای سازمان ائتلاف شهرها امیدوارند که بهره‌وری و اثر توسعه‌ی شهری را در کشورهای در حال توسعه بهبود بخشند. آن‌ها متأثر از پروژه‌ی جمعیت جهان‌اند که در سال ۲۰۲۰ جمعیت شهری اش به ۴/۴ میلیارد نفر یا ۶۰ درصد جمعیت جهان خواهد رسید. افزون بر این، بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۵، تعداد کلانشهرهای جهان (شهرهای با جمعیت بیش از ۱۰ میلیون) دو برابر می‌شود (World Bank, 1999:25)

سازمان ائتلاف شهرها بر روی اولویت‌های زیر متمرکز شد:

۱- تعهد به برنامه‌های کلان برای توانمندسازی شرایط زندگی غیربهداشتی و آسیب‌پذیر فقیران شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی و زاغه‌ها در شهرهای کشورهای در حال توسعه؛ ۲- سهولت بخشی به فرایندهای مشارکتی، به این معنا که برنامه‌ریزان محلی، استراتژی‌های توسعه شهری را طراحی کنند که چشم‌انداز و وضعیت اقتصادی شهرهایشان را تعریف و اولویت‌ها را برای سرمایه‌گذاری و اقدام مشخص سازند.

مهمترین دستاوردهای توانمندسازی زاغه‌ها در طول ۲۵ سال گذشته عبارتند از:

۱- توانمندسازی زاغه‌ها و سکونتگاه‌های غیررسمی شیوه‌ای مؤثر و کارآمد برای کمک به فقیران شهری و حل نیازهای سکونتی و بهداشتی، امنیتی و محیطی آنها بوده است؛ ۲- مشارکت محلی فاکتور بسیار مهمی است و پروژه‌ها باید مبتنی بر نگرش‌های از پایین به بالا و تأکید بر اجتماعات محلی باشند؛ ۳- پایداری نیازمند است که به طراحی هزینه‌های سطحی از خدمات توجه شود که استطاعت در حد اجتماع و حکومت محلی باشد؛ ۴- برنامه‌ها باید هماهنگ با سطح کشوری و منطقه‌ای باشند تا به هدف کاهش فقر منجر گردند؛ ۵- برنامه‌های توانمندسازی به هنگامی بسیار موفق‌اند که سازمان‌ها، NGOs، و آژانس‌های محلی در آن مشارکت فعالانه‌ای داشته باشند. (Cities Alliance, 2001:18)

نگرش‌های سازمان ائتلاف شهرها

همکاری و همیاری

یکی از رهنمودهای برنامه‌ریزی توسعه سنتی همکاری به انتظار دستیابی به همیاری است.

یکی از نتایج کلیدی این هدف تأکید بر روی مشارکت عمومی - خصوصی در توسعه است. یکی از تعهدهای نگرش این است که بازیگران نهادهای مختلف در پروژه‌های توسعه نقش داشته باشند. سازمان ائتلاف شهرها نتیجه‌ی چنین تأکیدی است، چراکه بر روی همکاری، تکثیرگرایی نهادی و دست‌یابی به اجماع متمرکز شده است. افزون‌براین، چنین نگرش استراتژیک همکاری محور بر روی شبکه‌های اجتماعی و سرمایه اجتماعی تأکید می‌نماید. (Mukhija, 2005:56-57)

تمرکززدایی

تمرکززدایی یکی از اصول کلیدی سازمان ائتلاف شهرهاست و بیشتر به دنبال اصلاحات نهادی در برنامه‌ریزی توسعه درون ملی است. حکومت‌های ملی در سراسر جهان به کندی پیشرفت می‌کنند. برخلاف آنها حکومت‌های محلی و غیرمتمرکز و خصوصی به شدت در حال پیشرفت هستند. (Litvack et al, 1998)

از جنبه‌ی نظری، تمرکززدایی دارای انعطاف‌پذیری و پاسخگویی بیشتری در برابر ارائه خدمات به شهرهای کشورهای در حال توسعه است (Dillinger, 1994). بسیاری از اندیشمندان معتقدند که آژانسهای مرکزی ناکارآمد هستند و این مسئله به تضعیف ظرفیت‌های محلی منجر می‌شود

(Campbell, 1997). بر همین اساس، سازمان ائتلاف شهرها به فعالیت‌های بازیگران غیرمتمرکز در توسعه شهری تأکید دارد. اعضای سازمان نیز مشتمل بر تعدادی از سازمان‌های محلی می‌باشند.

جدول شماره ۱: فرایندهای مؤثر و کارآمد CDS، شامل ویژگی‌های

ذیل هستند.

این استراتژی‌ها از لحاظ ساختارهای درونی ثابت و پایدار هستند به عنوان مثال نیروهای استراتژیکی که از تحلیل SWOT و چشم‌انداز مشتق شده‌اند.
CDS شامل شمارگی از نیروهای محرک استراتژیک است، یعنی نیروهایی که نتیجه و محصول انتخاب هستند. در این جا برابری در درجه اهمیت، معنی ندارد (درجه با اهمیت بودن یکسان نیست).
CDS واقع‌گرا اما چالش‌زاست.
CDS دارای احتمال بالای موفقیت است.
درجه موفقیت قابل ارزیابی و سنجش بوده و از طریق شاخص‌های نتیجه - محور قدرتمند و منعطف قابل اندازه‌گیری است.
نیروهای محرک استراتژیک مانند راه میانبر عملکرده و براساس مجموعه متنوعی از فعالیت‌ها و ارگان‌ها شکل گرفته‌اند.
مسئولیت‌پذیری برای اجرا به صورت واضحی تعریف شده است. برخلاف اهداف مشخص و زمان‌بندی شده.
چارچوب استراتژیک تا اندازه‌ای منعطف بوده و توانایی سازگاری با شرایط و تاکتیک‌های در حال تغییر را داراست اما به طور معمول چشم‌انداز در طول یک دوره متوسط ثابت می‌ماند.
بازتاب CDS برتر را در استراتژی‌های مربوط به بودجه‌ریزی و سرمایه‌گذاری می‌توان مشاهده کرد.

اجرا

سازمان ائتلاف شهرها بر روی اجرا متمرکز می‌شود و این موضوع، در جذب سازمان‌های محلی به عنوان مشارکت‌کنندگان توسعه مؤثر است. در همین حال، سازمان ائتلاف خود را به عنوان «ائتلاف آموزش» معرفی کرده است. (Cities Alliance, 2001:18)

هدف سازمان ائتلاف شهرها، ارتقاء و تسهیل سهیم کردن اطلاعات و انجام بهترین اقدام است. سازمان این موضوع را به عنوان نگرشی دانش محور در توسعه و نقش خود را به عنوان کانون نوآوری شهری معرفی کرده است. (Mukhija, 2005)

تجربیات CDS در جهان

کامبوج: ارزیابی جامعه متأثر از فرآیند توسعه پنوم پن (۲)
پنوم پن یکی از شهرهای جنوب شرقی آسیا است که توسط بانک جهانی و UNCHS برای برنامه‌های Cities Alliance انتخاب شد.

سازمان‌های مذکور تصمیم گرفتند برای کمک به استراتژی توسعه شهر و با مشارکت افراد ذینفع طرح CDS این شهر را تهیه کنند.

فرآیند توسعه شهر پنوم پن

شهرشن یانگ^(۳)

شهرشن یانگ در شمال شرق کشور چین واقع شده و دارای سابقه‌ی تاریخی ۲۳۰۰ ساله می‌باشد. این شهر مساحتی معادل ۱۲۹۸۰ کیلومتر مربع را شامل می‌شود و دارای جمعیتی معادل ۶۸۵۱۰۰۰ نفر می‌باشد.

تهیه طرح

طرح راهبرد توسعه شهرشن یانگ توسط مرکز مشاوره مهندسی بین‌المللی شن یانگ^(۴) و با حمایت و پشتیبانی کامل مرکز جمعیت و سکونت سازمان ملل متحد^(۵) و نیز شهرداری شهرشن یانگ تهیه شده است.

مسائل و موضوعات کلیدی مورد بررسی در طرح

در گزارش تهیه شده، به ۸ محور و موضوع کلیدی پرداخته شده است. این ۸ موضوع به ترتیب عبارتند از: وضعیت و موقعیت جغرافیایی - وضعیت محیطی - تسهیلات زیربنایی شهر - وضعیت جمعیتی - وضعیت اجتماعی - وضعیت اقتصادی - وضعیت مالی - ساختار اداری

اهداف طرح

طرح راهبرد توسعه شهرشن یانگ به منظور بهبود کیفیت زندگی شهری از طریق زیربنای بهتر، کیفیت محیطی بهبود یافته، بهره‌وری صنعتی افزایش یافته در راستای کاهش فقر و محرومیت و ساختار اداری مؤثر تهیه شده است. برخی از اهداف قابل اندازه‌گیری و برخی دیگر غیر قابل اندازه‌گیری می‌باشند.

شهر امان

امان، پایتخت اردن هاشمی است که با افزایش ناگهانی جمعیت، مسکن غیررسمی و کمپ‌های مهاجران جنگ خلیج فارس مواجه شده است.

دلایل تهیهی طرح CDS

ابهام در وضعیت نهادها و مسئولیت آنها در طرح - عدم وجود ظرفیت سازی برای دفاتر شهرداری ها - عدم توجه به فرآیند بهبود مدیریت مالی

اهداف تهیه طرح

بهبود مکانیسم‌های دولت محلی در امان برای ظرفیت سازی، افزایش رضایت مردمی، آگاهی بیشتر عمومی و بهبود سیستم‌های مالی - افزایش قابلیت کاربردی دپارتمان‌های مدیریت محلی، تهیه یک طرح جامع به روز، به روز کردن اطلاعات کاربردی و... - بهبود بخشیدن به وضعیت اسکان غیررسمی و هماهنگ کردن آن با رشد شهر.

جدول شماره ۲: روش‌شناسی فرایند CDS

شروع فرایند
تعیین پارامترهای اولیه و مشخص نمودن دامنه CDS
ارزیابی اولیه
تدوین چشم‌انداز (۱)
تعیین نقاط ضعف و قوت - فرصت‌ها و تهدیدها (تحلیل SWOT)
تحلیل نیروهای محرک استراتژیک
ایجاد آگاهی
شروع به اجرای فرایند

جدول شماره ۳: مزایای CDS

ذینفعان را به سرمایه‌گذاری ترغیب نموده و باعث می‌شود که بر طبق یک چشم‌انداز خاص عمل کنند و به صورت مؤثری به یک مسیر مشخص سوق داده شوند. بدست آوردن و جذب برتری موجود به صورت مناسب و بجا در رسیدن به موفقیت عامل حیاتی به شمار می‌رود.
اختصاص منابع به چندین ناحیه استراتژیک و مهم از لحاظ هزینه‌ای به صرفه و مؤثر خواهد بود.
یک استراتژی همچنین به شهر این امکان را می‌دهد که شوک‌ها و بافت‌هایی که قابلیت تغییر سریع را در آینده دارند پیش بینی نموده (خطرات محیطی) و علم و درک خود را نسبت به چگونگی عکس‌العمل ذینفعان تحت تأثیر برنامه‌های گوناگون به سطح بالایی ارتقاء بخشد.
همچنین به شهر این امکان را می‌دهد که میزان، نوع و مسیر رشد کالبدی را پیش‌بینی کرده و زیرساخت‌هایی را که در رأس رشد و ترقی هستند، توسعه دهد.

مدیریت و برنامه‌ریزی در سطح کلان

تهیه برنامه همکاری‌های اجتماعی در جهت تضمین تداوم فرآیند توسعه اجتماعی در پنوم پن - حمایت از صندوق توسعه مناطق محروم UPDF به عنوان مکانیسم کلیدی توسعه سرمایه‌گذاری بوده است.

استراتژی‌های توسعه در سطح کلان

توسعه استراتژی کاهش فقر - تدوین چارچوبی به منظور اولویت بندی سرمایه‌گذاری‌های شهری - تدوین برنامه بهبود وضعیت مناطق مسکونی فقیرنشین

استراتژی‌های توسعه در سطح فعالیتی

توسعه برنامه بهبود وضعیت مناطق مسکونی فقیرنشین - اثرگذاری بر

اثرات تهیه طرح

۱- بهبود و افزایش کارایی دپارتمان‌های شهرداری؛ ۲- بهبود وضعیت برنامه‌ریزی شهری؛ ۳- گسترش سیاست‌هایی برای حل مشکل فقر و اسکان غیررسمی

رومانی: ارزیابی استراتژی توسعه شهری اورادآ

در سال‌های اخیر شهر اورادآ، متضمن اقداماتی برای ایجاد محیطی جذاب در راستای توسعه اقتصادی و بهبود کیفیت زندگی ساکنان شهری شده است. این طرح توسط مرکز مطالعات توسعه شهری دانشگاه هاروارد انجام شده است.

مدیریت و برنامه‌ریزی در سطح کلان

نهادینه ساختن مشارکت CDS در چارچوب سیاست شهری

استراتژی‌های توسعه در سطح کلان

ارتقا سطح محیط زندگی و ترویج سرمایه اجتماعی - ایجاد تعادل بین توسعه شهری و محیط زیست طبیعی - تقویت هویت شهری - توسعه اقتصادی

مدیریت و برنامه‌ریزی در سطح فعالیتی

تشویق و گسترش مشارکت محلی با بخش خصوصی - ایجاد مشارکت با جامعه تجاری محلی

فرصت‌های از دست رفته در تونس^(۶)

تونس در یکی از مطلوب‌ترین موقعیت‌ها واقع است. این شهر دارای بزرگترین مرکز تجاری/بازرگانی در کشور است. (بازار اقتصادی t آن ۲/۵ برابر سهم جمعیتی آن است)، از هر پنج نفر کارگر، یک نفر دارای تحصیلات دانشگاهی است و تنها ۴ درصد از خانوارهای آن زیر خط فقر بسر می‌برند. با این وجود یک چهارم تونس در سکونتگاه‌های غیررسمی زندگی می‌کنند و حدود یک سوم نیز در بخش‌های غیررسمی مشغول به فعالیت هستند. جدیداً دولت پیشگام اجرای مجدد چندین برنامه مربوط به فقر شده (در واقع، ارتقاء وضع محلات فقیرنشین) و این همگام با شروع فرایند CDS در این شهر است.

این شهر، متعاقباً چنین برنامه‌هایی با چشم‌انداز و استراتژی توسعه شهری تلفیق نموده و استراتژی توسعه شهر را در سند ملی^(۷) به صورت طراحی کلی ارائه نموده است. سند ملی، نشریه‌ای است مربوط به انتشار مسائل و موضوعات دولتی و عمومی. سند ملی تاحدی توانسته به طور موفقیت‌آمیزی تعدادی از گروه‌های سهامدار را به سازماندهی فعالیت‌هایی که حول محور مفاهیم استراتژی یک می‌گردند سوق دهد. به عنوان مثال، این سند باعث ایجاد و تأسیس «مناسب سازی مجدد شهر^(۸)» که عنوان یکی از جنبش‌های زنان برای به راه انداختن قهوه‌خانه‌ها و دیگر اماکن مخصوص

شبان، شده است. اما مشخص ساختن استراتژی‌ها، فرصت‌های کلیدی مربوط به تقویت نقاط قوت شهر را نادیده گرفت. نکته‌ی برجسته‌ای که می‌توان بدان اشاره کرد این است که جامعه‌ی بازرگانی از آن جایی که احساس نمود سند ملی فاقد استراتژی‌های زمان‌بندی شده و مشخص در امر توسعه اقتصادی است، علاقه و تمایل خود را از دست داد. فراغت و عدم علاقه‌مندی جامعه‌ی بازرگانی به شدت قابلیت‌های حکمروایی شهری را در تسریع و نفوذ سرمایه‌گذاری‌های خصوصی در جهت سوق یافتن توسعه به مسیرهای نوین محدود ساخت. شهر فرصت بهبود و اصلاح مسائلی از قبیل اشتغال و اسکان و درآمد ساکنان فعلی و آینده را که شامل افراد روستایی است و فاقد فرصت‌های اقتصادی هستند و به روند مهاجرت خود به پایتخت و سکونتگاه‌ها ادامه می‌دهند را از دست داد.

تقویت اقتصاد در سانتو آندره برزیل، از طریق امور تجاری کوچک و توسعه بخش خدمات غیررسمی

CDS سانتو آندره در واقع بخشی از یک برنامه توسعه اقتصاد منطقه‌ای وسیعتر بود. منطقه‌ی بزرگ‌تر ABC در قسمت جنوب شرقی سائوپائولو، برنامه توسعه اقتصاد منطقه‌ای در سال ۱۹۹۹ را آماده نمود، که برای احیای مجدد اقتصاد منطقه یک چارچوب برنامه‌ریزی و نهادی را تعیین کرد. استراتژی بر روی اقتصاد بخش سوم (خدمات) تمرکز داشت، اگرچه از آنجایی که تشکیلات اقتصادی کوچک و غیررسمی برای بخش از اقتصاد تسلط داشتند، اطلاعات در مورد تجارت و دیگر بخش‌های خدماتی ناچیز بود. بنابراین سانتو آندری، که در میان هفت شهرداری ABC از نظر بزرگی مقام دوم را داراست، فرایندی را برای تعمیق پایه علمی این بخش از طریق یک سری مصاحبه و براساس نتایج این تحقیق، یک برنامه اجرایی برای توسعه بخش خدمات به راه انداخت. مدیر طرح دریافت که تحقیق براساس مصاحبه طولانی است؛ خصوصاً هنگامی که پایگاه داده‌ها برای نمونه‌برداری همانند بخش غیررسمی شهر، ناقص است.

بیست هفته برای جمع‌آوری امور تجاری کوچک و پانزده هفته برای جمع‌آوری اطلاعات از بخش غیررسمی در سانتو آندره طول کشید. پیشرفت کار به واسطه آگاهی کم در مورد برنامه منطقه‌ای و اهمیت آن و به علت بی‌میلی پاسخ‌دهندگان در تقسیم اطلاعات درباره درآمد و سود با دولت متوقف شد. البته پوشش رسانه‌ای می‌توانست کمک رسان باشد اگر چه، فرایند تحقیق خود موجب افزایش آگاهی در مورد استراتژی‌های وسیعتر و خواسته‌های دولت درباره مشارکت ذینفعان شد.

به همین دلیل سانتو آندره می‌بایستی این مطلب را تضمین می‌کرد که افراد انجام‌دهنده تحقیق قادر به توصیف استراتژی منطقه‌ای و چارچوب‌های مشارکتی سهامداران می‌باشند. همچنین پروسه نیاز به ایجاد تعادلی میان مشاوران خارجی و ورودی‌های داخلی داشت. این افراد خارجی می‌توانستند پروسه را تسهیل کنند. اطلاعات حساس را به نحو آسانتری نسبت به دولت محلی جمع‌آوری کنند و نظرات پرفایده را فراهم نمایند. اما ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی، تفسیر نتایج و توسعه برنامه‌های

عملی و با جزئیات نیاز به شناخت موضعی از پروسه‌ها، سیاست و آگاهی از تاریخیچه‌ی آنها داشت. در پایان CDS مربوط به سانتوآندره اجتماع محلی درگیر در استراتژی منطقه‌ای را کسب کرد و برارزش استراتژی با برنامه‌های تعریف شده بهتر و پروژه‌ها با حمایت سیاسی ذینفعان محل افزود.

CDS در باماگو، مالی

هنگامی که باماگو در کشور مالی تصمیم به اتخاذ فرایند CDS گرفت با استقلال گروه‌های مختلف ذینفع شهر مواجه شد. ذینفعان برای ارائه برنامه‌های اجتماعی مورد نیاز و زیرساخت‌ها به این فرآیند، امید زیادی بستند. با وجود پایگاه آماری ضعیف و کمبود آن در مقیاس شهری، تیم CDS برای جمع‌آوری اطلاعات شهری و استخراج اطلاعات عمومی برای CDS یک کارگاه عمومی تشکیل داد. این کارگاه، ذینفعان را از مقطع وسیعی از تجار، افراد اجتماعات مختلف، نهادهای محلی، جمع‌آوران زباله، گروه‌های مدافع حقوق زنان گرفته تا آژانس‌های منافع تجاری و دولتی، دورهم گردآورد. این افراد قادر بودند، اطلاعاتی را که در هیچ جای دیگری در مورد وضعیت شهری، دینامیک‌های فضایی و گرایش‌ها قید نشده بودند، فراهم آورند و به تعیین موضوعات مهم و اهداف توسعه شهری کمک نمایند.

با توجه به اینکه سهم قابل توجهی از جمعیت باماگو که از سطح آموزشی پایینی برخوردارند و بی‌سواد هستند، اشکال نوشتاری جمع‌آوری اطلاعات و پخش آنها - همچون پرسشنامه، گزارش‌ها، مجلات، روزنامه‌ها، متون و داده‌های آماری - نمی‌توانست مورد استفاده قرار بگیرد. در عوض تیم CDS از تماس مستقیم و رادیویی مردمی برای افزایش آگاهی در مورد CDS و کارگاه بهره برد. کارگاه به زبان محلی برگزار شد و به طور مؤثری برای بحث و مذاکره درباره موضوع‌ها در جلسات مختلف رودروی ذینفعان شهری از تعدیل‌کننده‌ها استفاده کرد. این فرآیند مشارکتی منجر به درک عمیق‌تری از موقعیت شهری و نیازمندی‌های توسعه گردید و به یک سری از اهداف موافقت شده برای CDS و همچنین سهام مورد نیاز و تعهد مقطع وسیعی از ذینفعان نسبت به یک استراتژی توسعه‌ای، گردید. متعاقباً چالش سختی که تیم CDS با آن مواجه بود، تبدیل نتایج کارگاه از یک لیست مطالبات به یک طرح توسعه واقعاً استراتژیک بود.

متأسفانه، خدمات مشاوره‌ای و سرمایه‌گذاری پس از مدت کوتاهی بعد از کارگاه عمومی، قبل از آن که تیم CDS بتواند استراتژی را به اقدامات ملموس تبدیل کند، به اتمام رسیدند. این فقدان نیروی سوق دهنده، در سایه منافع و شرکت بسیاری از ذینفعان، ناامیدکننده بود که اگر به طور مؤثری تعدیل و جهت دهی می‌شد، نمایانگر منبع مهمی برای دستیابی به پتانسیل توسعه شهری بود.

استراتژی توسعه شهری (CDS) عدن، یمن

استراتژی CDS عدن بر روی تقویت اقتصاد از طریق ذیل تمرکز یافته

است:

- ۱- بهبود کارایی عملکردی فرودگاه‌ها، بندرگاه‌ها و مناطق آزاد تجاری؛
- ۲- اتصال نواحی اصلی اقتصادی به اقتصاد شهری و وسیع تراز طریق سرمایه گذاری در مسیرهای مناطق صنعتی و ۳- کل محیط کسب و کار؛ ۴- بهبود و اصلاح سیاست‌ها در جهت اعتماد بخشی و اطمینان سرمایه‌گذاران؛ ۵- اصلاح معیارها شامل مقررات تجاری به صورت جریان‌های کلی و مدرنیزه کردن و مدیریت اطلاعات و تکنولوژی ارتباطات است.

چنین اقدامات اولیه توسعه اقتصاد محلی کمک‌های فراوانی را دریافت کرد و این هم‌زمان با آغاز فرایندهای CDS پروژه شهری پورت^(۹)، با برنامه‌های ۱۲ ساله بود. این طرح با هزینه ۹۶ میلیون دلار سرمایه توسط بانک جهانی حمایت مالی شده تا زیر ساخت‌های حمل و نقل را بهبود بخشد و نیز به اصلاح نواحی تجاری و برنامه‌های سرمایه‌گذاری بپردازد تا منابع برای ظرفیت‌های محلی و نوسازی ادارات شهر را فراهم سازد. Cites (Alliance, 2005: 59-63)

روند کلی برنامه‌ریزی CDS در آفریقای جنوبی به کمک شبکه شهرها

وزارتخانه حکومت‌های ایالتی محلی در آفریقای جنوبی جدیداً اعلام نموده است که تمامی برنامه‌های توسعه یکپارچه (جامع) پنج ساله باید شامل استراتژی بلندمدت باشد. از این رو تا پایان سال ۲۰۰۶، تمامی ۲۴۸ حکومت ایالتی آفریقای جنوبی به ایجاد و توسعه یک CDS نیاز پیدا خواهند کرد.

برخی از شهرهای بزرگتر نیز اخیراً، برنامه مربوط به CDS را به کارگرفته‌اند. از این میان می‌توان به ژوهانسبورگ که دارای یک مدل CDS است اشاره کرد. همچنین شهر تشوان ۸۸ که CDS مربوط به خود را در یک مسیر پیشگامانه‌ای با برنامه‌های مالی و استراتژی ارتقاء و اسکان شهرها به شکل گسترده، در طیف وسیعی بکار گرفته و شهرهای اسکینیونی ۸۹، کیپ تاون، هرولنی ۹۰ و شهر یوفالو ۹۱ که در مراحل پایانی و اجرای CDS هستند. اکثریت وسیعی از حکومت‌های محلی آفریقای جنوبی تاکنون توانسته‌اند CDS‌های مؤثر و کارایی را به اجرا برسانند. تعداد انگشت شماری از برنامه‌های عملی IDP چشم‌انداز بلند مدتی را اتخاذ نموده‌اند که شامل برنامه‌ریزی‌های استراتژیک و افق چشم‌انداز بوده است. اخیراً در یک کارگاه ملی که با هدف ارزیابی تأثیر طرح‌های توسعه یکپارچه برگزار شد، شهروندان، مدیران شهری شهرهای آفریقای جنوبی نیاز به استراتژی توسعه اقتصادی مبتنی بر مزایای رقابتی بودن و نیز براساس برنامه‌ریزی نتیجه محور، کنترل و توسعه چارچوب‌های فضایی را لازم و ضروری دانستند تا از این طریق مخارج بخش دولتی را با دیگر اقدامات توسعه‌ای هماهنگ سازند.

علی‌رغم گسترش سریع خدمات، شهرها نیاز به مکانیزم‌های مؤثرتری را احساس می‌کنند - اقدامات استراتژیک متمرکز بر نقاط پرنفوذ و قدمت به منظور بالابردن سطح تأثیرات - تا از این طریق بتوانند از عهده مسائل

Alliance, Washington, DC.

3- Dillinger, W(1994) Decentralization and its implications for urban service delivery. Urban Management Programme, No.16, World Bank, Washington, DC.

4- Litvack, J, Ahmad, J and Bird, R(1998). Rethinking Decentralization in Developing Countries. Sector Studies Series. World Bank, Washington, DC.

5- Mukhija, Vinit, (2005), Viewpoint Challenges for international development Planning: Preliminary lessons from the case of the Cities Alliance Cities, Vol.23, No.1, P.56-62.

6- United Nations Center for Human Settlements (UNCHS), (1999), Basic Facts on Urbanization. Nairobi, Kenya: UNCHS Habitat.

7- World Bank, A(1999) Urban and Local Government Development Strategy, World Bank Washington, DC.

پی نوشت

1- Vision

2- Ref: City Development Strategy for Municipality of Phnom Penh, Cambodia

3- Shenyang

4- Shenyang International Engineering Consulting Center

5- U.N Population & Residence Center

6- Tunisia, Tunis

7- White book

8- Re-appropriate the city

9- Port

اساسی تری از قبیل کیفیت کلی زندگی شهرهای آفریقایی جنوبی، مانند بیکاری، جرم و جنایت، فقر و ایدز، برآیند، بسیاری از این دغدغه‌ها می‌توانند در چارچوب یک CDS مطرح گردند و مورد توجه واقع شوند. به منظور تسهیل این فرایند، شبکه شهرهای آفریقایی، (SACN) که ارگانی است که کار جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات از حکومت‌های شهرهای بزرگ را در آفریقای جنوبی برعهده دارد، چارچوب برنامه‌ریزی شده و منظمی را شکل داد، تاب‌دین و سیله به شهرها در تعیین CDS یاری برساند. با بهره‌گیری از (SACN) خدمات شبکه شهرهای آفریقایی، شهرها قادرند استراتژی‌های بلندمدتی را برنامه‌ریزی نمایند تا رویکردهای بین‌بخشی و بین‌حکومتی نسبت به برنامه‌ریزان را به جریان بیاورند و شرکاء شهری را بسیج نمایند، البته با تمرکز بر نقاط قدرت. چارچوب تحلیل شهری از جانب سهام داران بخش خصوصی، عمومی و دولتی در شهرهای عضو، با حمایت قاطعی روبرو شده است. این چارچوب به عنوان یک ابزار ضروری تحلیل بکار می‌رفت که به تمامی ذینفعان این امکان را می‌داد تا در یک فرایند تحلیل انتقادی که براساس آگاهی در جامعه شکل گرفته، شرکت کنند، استراتژی شهری را توسعه دهند و از این طریق ارتباطات شبکه بین ذینفعان شهر را افزایش دهند. (SACN, 2004:1-7)

نتیجه‌گیری

جهان در قرن بیست و یکم به شدت شهری شده است. مناطق شهری مهم‌ترین مکانیزم‌های فقرزدایی و کاهش فقر، کانون اصلی مناسبات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سیاسی به شمار می‌آیند. از آن جایی که رشد شهرنشینی به طور شگفت‌انگیزی در حال رشد است و بنابر پیش‌بینی‌های سازمان ملل متحد در سال ۲۰۳۰ رقم جمعیت شهرنشین جهان به ۶۱ درصد خواهد رسید، بر همین مبنا راهبرد توسعه شهر (CDS) در جهت پاسخگویی به این رشد حیرت‌انگیز و بخصوص رشد روزافزون فقر در شهرها ارایه گردید راهبرد توسعه شهر به دنبال توانمندسازی مناطق حاشیه‌نشین و فقیر با تأکید بر تمرکززدایی، مشارکت، پایداری، حاکمیت محلی و سازمان‌های غیردولتی است. در این میان سازمان ائتلاف شهرها به عنوان متولی راهبرد توسعه شهر پروژه‌های مختلفی را در جهان به انجام رسانده است.

در تمام این طرح‌ها بر بهبود کیفیت زندگی مردم، افزایش رضایت و آگاهی مردم، سیستم‌های مالی، اداری، ساختاری، توانمندسازی اجتماعات، ترویج سرمایه اجتماعی و انسانی، رشد متعادل محیط زیست و شهر، و کاهش فقر و محرومیت تأکید شده است.

منابع و مآخذ

1- Campbell, T(1997) Innovation and Risk Taking: The Engine of Reform in Local Government in Latin America and the Caribbean. World Bank, Washington.

2- Cities Alliance (2001) Cities Without Slums: 2001 Annual Report. Cities